

PŘEDŠKOLNÍ OBDOBÍ

PŘEDŠKOLNÍ VĚK	
období	3-6(7)let
základní charakteristika	rozšiřování poznatků
	schopnost regulovat jednání podle instrukcí
	první odpoutání od rodiny
	větší kontakt s vrstevníky
typická činnost	učení nových věcí
	pokládání otázek – proč?
psychika	postupně se učí ovládat emoce
myšlení	egocentrické
	výrazný růst kapacity paměti
	výrazná fantazie
	období otázek
	zajímá se o zplození a zrození člověka
	smrt je tajemným pojmem
řeč	bouřlivý rozvoj - v 6 letech cca 3000 slov
socializace	kolektivní hry
	kontakt s vrstevníky

- Toto období je omezeno sociálně
- Uvolňují se rodinné vazby a dítě se prosazuje ve větší skupině
- Dítě v předškolním období charakterizuje silná snaha být aktivní a přenášet již získané a právě získávané schopnosti do praxe.
- Dětské myšlení je stále prelogické, egocentrické, ovlivněné aktuálním situačním kontextem.

SPECIFICKA MYŠLENÍ

Myšlení dítěte v tomto období lze charakterizovat:

1. egocentrismem
2. fenomenismem
3. magičností
4. absolutismem

Dalším typickou zvláštností myšlení v tomto vývojovém období je:

- animismus a
- Antropomorfismus.

Dítě nedokáže pochopit, že změna tvaru není nutně i změnou množství.

Nedokáže vnímat celek jako soubor částí.

Ulpívá na jednom pohledu subjektu bez ohledu na pohled jiného a na jednom stavu či vlastnosti objektu.

Představa:

- prostoru
- času
- počtu.

- Číselný počet je vnímán jako vlastnost.

- Myšlení předškolního dítěte je typické nejen egocentrismem, ale i vázaností na přítomnost a vnější znaky.
- Důsledkem sebestřednosti myšlení je zkreslování reality.
- Dítě je přesvědčené o tom, že svět je přesně takový, jak se mu jeví.
- Dítě si začíná "mluvit pro sebe" - mluví nahlas, ale jeho proslov není určen nikomu dalšímu - tento typ projevu předchází tzv. vnitřní řeči.

VÝVOJ KOGNITIVNÍCH SCHOPNOSTÍ

- Podle Piageta děti v tomto období procházejí názorným, intuitivním myšlením.
- Typický je pro toto období egocentrismus .
- Tento egocentrismus přibližuje pokus s panáčkem a horami...
- Dalším charakteristickým jevem je zaměřenost.

- Piagetovy experimenty týkající se centrace...
- Vnímání dětí předškolního věku je charakteristické neschopností systematické aktivní explorační, tzn. systematického prohlížení jedné části po druhé.
- Dítě ještě neumí vnímat celek jako soubor detailů a nediferencuje příliš ani základní vztahy mezi nimi.

PIAGET identifikoval tři stadia schopností klasifikovat:

1. stadium: 2,5 až 5 let - děti grupují položky podle tvaru nebo typu.
2. stadium: 5 až 7 až 8 let - děti jsou schopny třídít podle podobnosti a změnit kritérium.
3. stadium: od 7 až 8 let výš - stadium konkrétních operací.

- Až po 6. roce nastává schopnost dobře rozlišovat písmena a koordinovat pohyby očí - tyto schopnosti, stejně jako delší koncentrace pozornosti nebo větší citová stabilita aj., jsou závislé na zrání CNS a mozkových hemisfér.

CHÁPÁNÍ PROSTORU A ČASU

- Stále převládá egocentrická (vlastní) představa (experimenty s lineární perspektivou).
- Dítě zvládá dobře pojmy nahoře a dole.
- Teprve s nástupem do školy chápou pojmy vlevo a vpravo. Kolem šesti let by měla být dokončena funkční dominance hemisfér.
- Dítě měří čas prostřednictvím opakujících se dějů, pokud jsou pro dítě subjektivně významné.

VNÍMÁNÍ POČTU

V předškolním období začíná dítě chápat **počet**, jako jeden z možných klasifikačních kritérií.

- Wynnová zjistila, že děti množství odhadují vizuálně. Vnímání počtu je podmíněno jak rodinně, tak i kulturně.
- Piagetův pokus s mincemi ukazuje na to, že dítě dává přednost vizuálně nápadnější, názorné vlastnosti.

- Předškolním dětem není zcela jasné, že nelze nějaké číslo vynechat. Neuvědomují si často, že poslední číslo v řadě je zároveň počet všech zahrnutých objektů.

PAMĚŤ

- Do roku 1960 bylo v této oblasti prováděno velice málo výzkumů.
- Od 1960 se výzkumy týkají především znovupoznání a znovuvybavování.
- U dětí předškolního věku je znovupoznání mnohem lepší než znovuvybavování.
- Děti si často pamatují to, co na ně udělalo velký dojem.

VÝVOJ KRESBY

Vývoj kresby je v tomto období nejnvýraznější. Proto jej popíšeme v tomto období, ale zaměříme se ale na celý vývoj kresby.

Kresba se začíná vyvíjet v raně batolecím období:

1. stadium čmárání,
2. stadium tvarů.

1. **STADIUM - ČMÁRÁNÍ (čárání):** dítě zjišťuje, že tužka zanechává stopy.
  - čmáranice pro dítě nemají význam
  - tento počátek kresby se datuje k jednomu a půl až dvou let
  - jedná se o funkční stadium
  - dítě maluje celým tělem a postupně se pohyb diferencuje

2. STADIUM TVARŮ, SYMBOLŮ: dítě kreslí první tvary

- Kelloggová určila šest základních tvarů - křížek, kolečko, čtvereček trojúhelníček, "brambora" a "x".

- dítě si základní tvary osvojí a posléze je kombinuje
- dalším stádiem je již vlastní kresba "obsahových obrázků".

1. Období - okolo 2 let je obdobím tzv. "črtacích experimentů"
2. Období - okolo 3 let je obdobím, kdy kresba "něco" zaznamenává
3. Období - okolo 4 let je obdobím tzv. "lineárního náčrtku"
4. Období - 5-7 let je obdobím tzv. "realistické kresby,,
5. Období - starší děti, pro které je typická tzv. "naturalistická kresba,,

Kresba rozvíjí u dětí motorickou zručnost a v předškolní vývojové fázi prodělá vývoj od jednoduché čmáranice ke složitějšímu výtvaru.

- dítě je schopno ve třech letech napodobit kresbu kruhu podle předlohy
- ve čtyřech letech napodobí kresbu křížku, postava obvykle bývá „hlavonožec“
- v pěti letech je dítě schopno obkreslit čtverec a kresba lidské postavy má již více částí
- v šesti letech by kresba postavy měla být dobře pročleněná, dítě kreslí i jiné běžné věci, píše některá tiskací písmena a číslice

VÝVOJ KRESBY ČLOVĚKA

První znázornění člověka v dětské kresbě se nazývá „hlavonožec“. Jednotlivé části těla se pak objevují zhruba následovně:

- linka a třásňovité výběžky
- ovál, který vyjadřuje hlavu i trup zároveň
- postupně se odděluje trup od hlavy a přibývají další znaky
- trup časem získává i rozlišení pohlaví, oblečení
- figura se vztahuje k ploše a k jiné figuře
- naznačení pohybu
- pokusy o zachycení gesta
- profily - nejdříve u zvířat pak u lidí
- snaha zachytit duševní stav - zaměření na obličej

1

2

3

4

5

6

7

8-9

10

11

KRESBA DĚTÍ S VROZENÝMI VÝVOJOVÝMI VADAMI

- Sluchově postižené děti
- Zrakově postižené děti
- Mentálně retardované děti
- Epileptici
- Děti s ADHD

ZVLÁŠTNOSTI DĚTSKÉ KRESBY

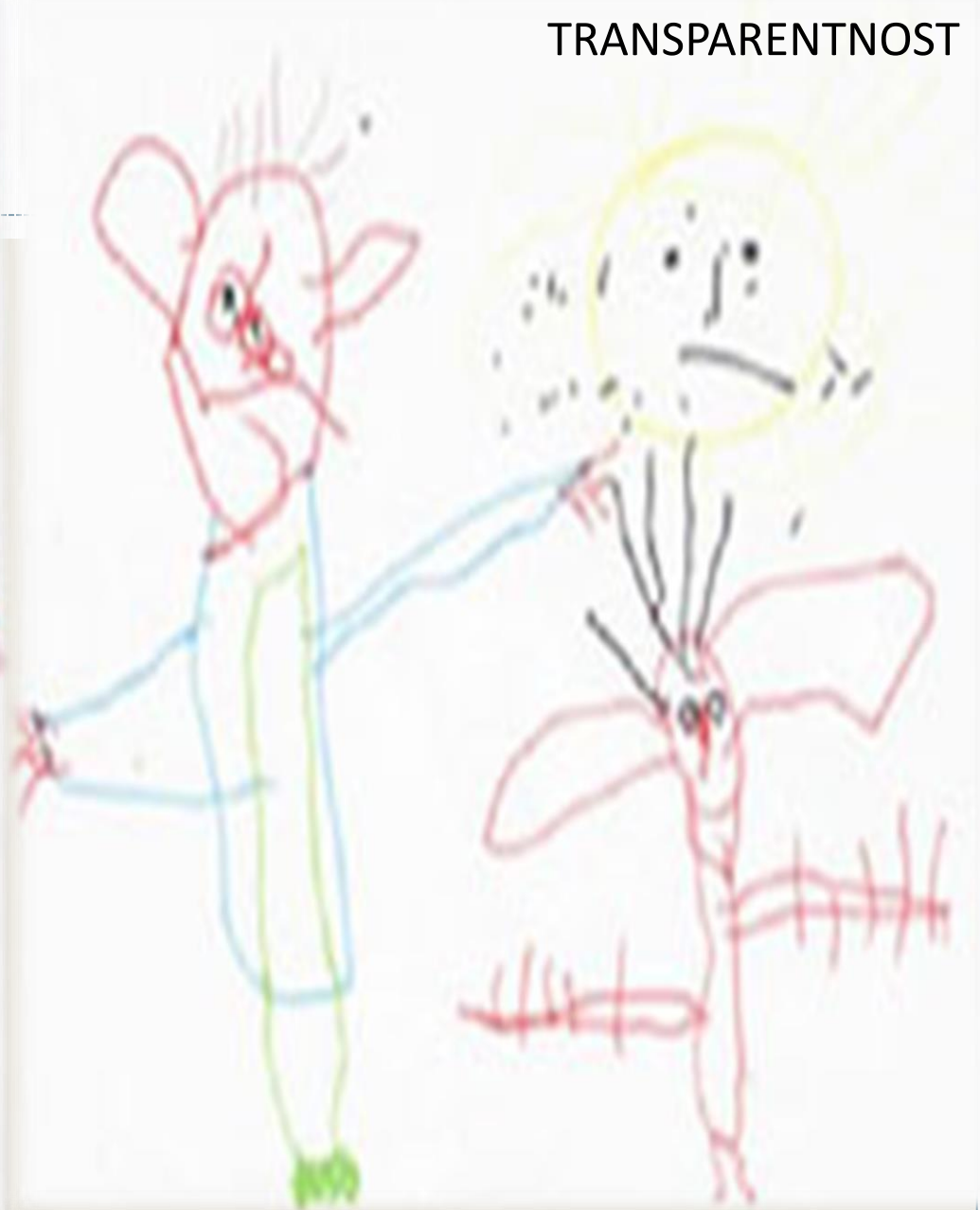
Typické znaky, které se v kresbě projevují v průběhu jejího vývoje.

- "Moment animismu"
- "Moment antropomorfismu"
- "Princip průhlednosti (transparence)"
- "Intelektuální realismus"
- "Grafoidismus"
- "Princip plošnosti"
- "Princip automatismu"
- "Zvětšování"

TRANSPARENTNOST

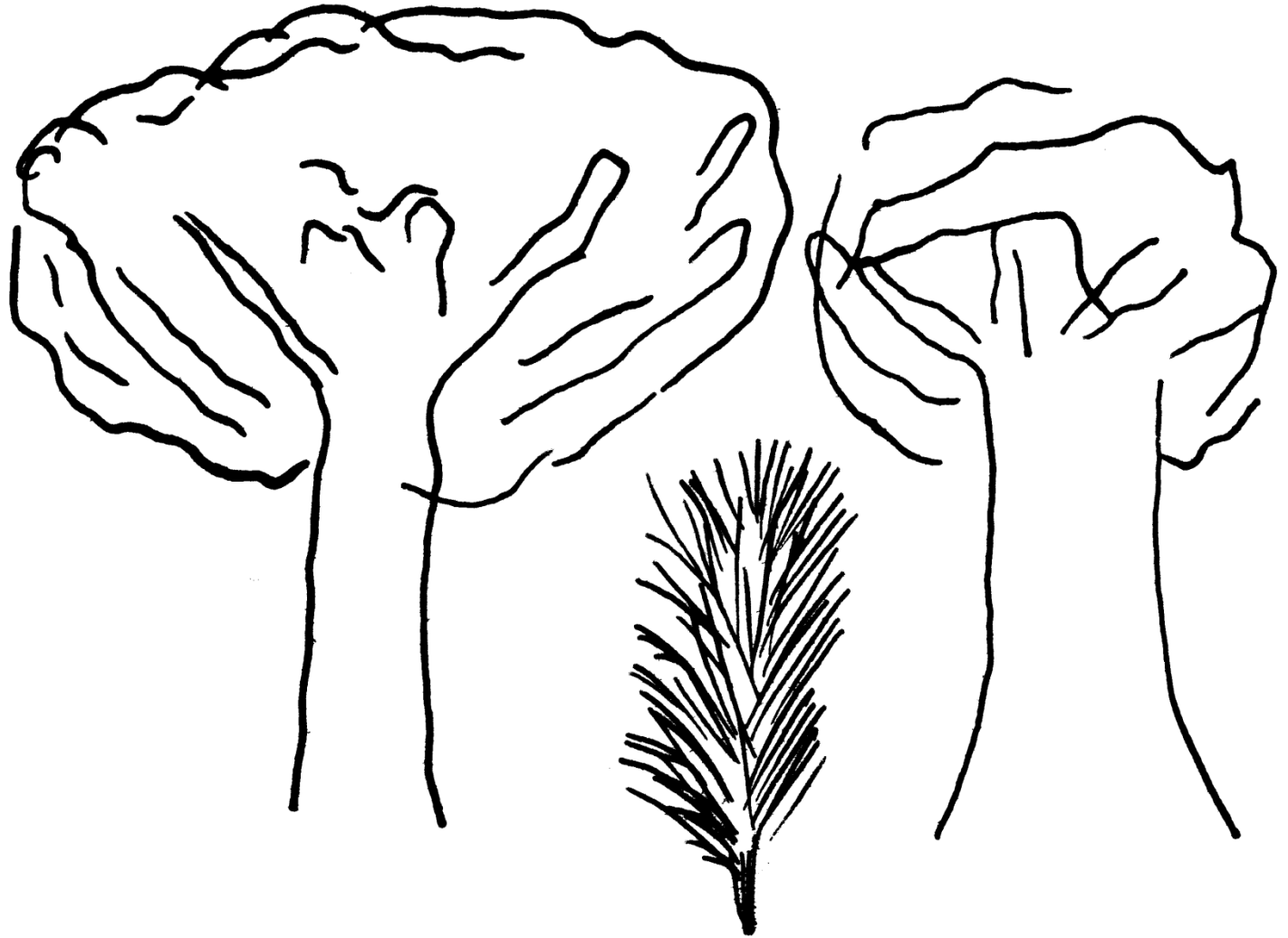
VIZUÁLNÍ REALISMUS

- Kresbou se zabýval Bühler, Goudenoughová, Hetnerová a řada dalších autorů.
- Kresba se stala důležitým diagnostickým nástrojem.
- Z ní totiž můžeme usuzovat na sociální vývoj, vývoj rozumových schopností, senzomotoriky i na emoční stav dítěte.

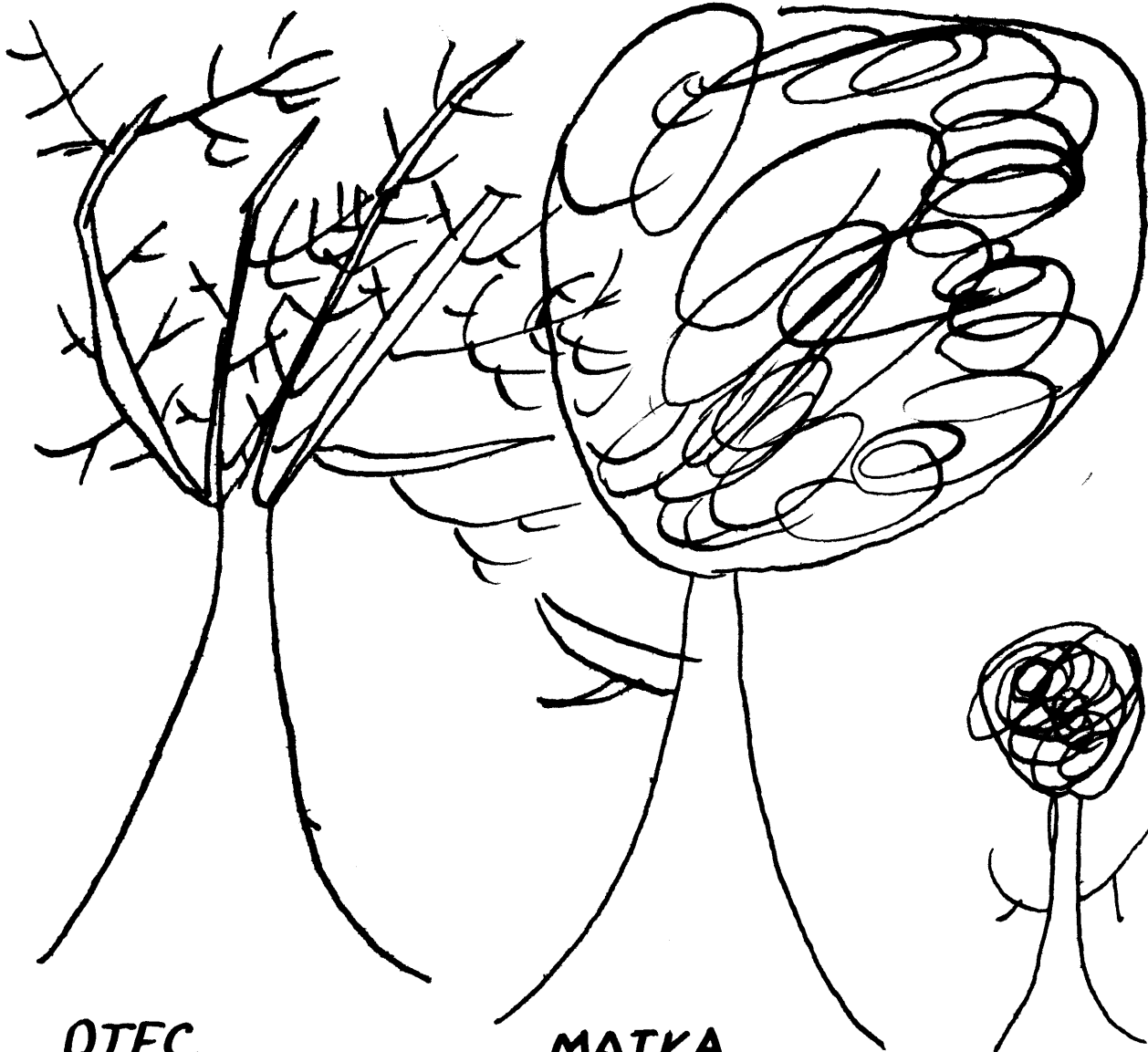

OPEC
līpa

JĀ
jedle

MATKA
dub

2

OTEC

MATKA

JĀ (120)

4

OTEC

JA

SESTRA

OTÁZKY K NASTUDOVÁNÍ

- OBSAHOVÁ HODNOTA KRESBY
- VÝVOJ KRESBY LIDSKÉ POSTAVY

FYZICKÝ VÝVOJ

Ve srovnání s rychlými změnami během prvních dvou let dochází v tomto období ke zpomalení.

HRUBÁ MOTORIKA

- Je zaměřena na koordinaci.
- Pro předškolní děti není problém jít rovně, vydrží jednu sekundu na jedné noze, ve čtyřech letech jsou schopni skákat po jedné noze.
- V pěti letech se odrazí a skočí vpřed.

JEMNÁ MOTORIKA

- Děti už umějí vystříhávat obrázky, modelují, kreslí i štětcem, skládají puzzle.
- Vývoj motoriky souvisí s dozráváním CNS, ale také s praxí a procvičováním.

VERBÁLNÍ SCHOPNOSTI

Děti se učí nápodobou verbálního projevu dospělých.
V řeči se objevují agramatismy.

Typy řeči:

1. egocentrická
2. regulační
3. expresivní

- Předškolní dítě vnímá sdělenou informaci jako celek, neumí však rozlišovat jednotlivé hlásky a slabiky, ze kterých je sdělení tvořeno.
- Než však dítě pochopí, jakým způsobem se slova a věty skládají, může mít problémy vůbec některá složitější slova zopakovat.
- V pěti letech dokážou děti rozlišit pouze hlásky na začátku či na konci slova.
- Mezi šestým a sedmým rokem se děti naučí rozlišovat délku samohlásek.

- Děti v tomto období kladou typické otázky typu CO? KDO? PROČ? JAK? Znají již názvy známých věcí, částí svého těla. Mnohem jasněji již děti vnímají příkazy. Dokonce i příkaz, který sdružuje více úkolů.
- Děti se učí řeč prostřednictvím nápodoby svých rodičů, sourozenců, vrstevníků. Nápodoba má selektivní charakter.
- Ve věku čtyř let jsou věty zhruba pětislovné. Ještě v předškolním roce je možné tolerovat agramatismy - gramatická skladba by se měla dokončit do čtyř až pěti let.
- Po sedmém roce jsou věty již delší a lépe strukturované. Sedmileté děti jsou schopny přesného popisu skutečnosti. Jsou schopny abstrakce, používají nadřazené pojmy.
- Rozlišujeme dvě oblasti řeči: Řeč sociální a řeč pro sebe.

ŘEČ SOCIÁLNÍ

- Podle Piageta jsou této řeči schopny děti až po pátém roce, protože do té doby jsou egocentrické. Nové výzkumy ale ukazují, že již pětileté děti jsou schopny sociální komunikace.
- Ve dvou a půl letech dítě začíná konverzovat.
- Ve třech letech hledá způsoby, jak objasnit nedorozumění.
- Ve čtvrtém roce dítě poznává základy konverzace a v pátém roce již plně konverzuje a reaguje na jednotlivé elementy během konverzace.

ŘEČ PRO SEBE

- Prvně dítě používá hlasitou řeč bez záměru s někým komunikovat.
- Nejdříve se vyvíjí u dětí nadaných, kolem čtyř let.
- Vrchol je kolem devíti let.
- Podle Vygotského je řeč pro sebe zvláštní forma komunikace, která slouží k regulaci chování.

ROZVOJ DĚTSKÉ IDENTITY

- Dítě se pozná v zrcadle.
- Sebehodnocení je závislé na názoru jiných osob.
- Náзор na sebe sama přejímá dítě nekriticky.
- Součástí identity je osobní teritorium.
- V tomto období se projevuje identifikace s pohlavní rolí.
- Dítě se svoji pohlavní roli učí podmiňováním, nebo nápodobou - identifikací.
- Ve 4 letech dospějí k vědomí o neměnnosti svého pohlaví.

PŘEDPOKLADY K ROZVOJI IDENTITY

- Rozvoj identity je umožněn rozvojem poznávacích procesů. Dalším předpokladem je schopnost vizualizace. Dalším předpokladem je sebehodnocení, které je ale závislé na názorech jiných.
- Existuje řada teorií identity - např. Teorie sociálního učení s jejím představitelem Bandurou, kognitivně - vývojová teorie a teorie pohlavních schémat...

SOCIALIZACE A VÝVOJ MORÁLKY

Erikson označuje toto období „iniciativa versus pocit viny“.

Na významu nabývá aktivita, která vede k nějakému cíli - pocit úspěchu podporuje sebeúctu.

Morálka dítěte je heteronomní (Piaget) - dítě považuje jako závazné to, co mu řeknou dospělí. *Dle Kohlberga jde o fázi premorální.*

Těžiště rozvoje sociálních dovedností se přenáší z rodiny na vrstevníky. Začíná se projevovat altruistické chování a empatie.

Ve spojení se zkoumáním agresivního chování je třeba zohlednit:

1. motivaci k jednání
2. schopnost dítěte pochopit negativní důsledky
3. schopnost dítěte ovládat své chování.

RODIČE představují emocionálně významnou autoritu – ideál (vázanost na rodinu se postupně uvolňuje - nastupuje vztah symetrický a obsahující méně jistoty - vztah s vrstevníkem).

V dětské skupině se rozvíjí schopnost soutěžit i spolupracovat.

Cca od 4 let dokáží děti diferencovat způsob komunikace s dospělými, vrstevníky a mladšími dětmi.

RODINA hraje v procesu socializace nejdůležitější roli. Socializační proces zahrnuje tři vývojové aspekty:

- vývoj sociální reaktivity
- vývoj sociálních kontrol
- osvojování si sociálních rolí.

PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ

- je závislé na kognitivním vývoji
- skutečné prosociální chování se vyvíjí až kolem čtvrtého roku, kdy se vyvíjí altruismus.

AGRESIVITA

- Kolem dvou a půl až tří let zhruba do pěti dochází k agresivním projevům dětí jako je bouchání, kopání, štípání, kousání - v podstatě jde o ochranu hraček a teritoria.
- Kolem tří let se agresivita přesouvá i na řeč.
- V šesti až sedmi letech jsou děti mnohem více empatictější, agresivita ustupuje.
- Agrese se rozvíjí na základě imitace (+ významné dispoziční vlivy).

- Pro tento věk je typická velmi živá představivost
- V posuzování dobrého/špatného chování je pro dítě kritériem, zda následuje odměna nebo trest. Postupně si osvojuje a chápe další normy chování, které přebírá od blízkých osob. Začíná se rozvíjet svědomí, jehož existence se navenek projevuje jako pocity viny dítěte při porušení nějaké - již přijaté - normy.
- Identita dítěte je tvořena tím, jak je hodnoceno ostatními, pro něj významnými, lidmi.
- Do této vývojové etapy spadá i vytvoření pohlavní identity, tj. uvědomění si, že to které pohlaví je trvalým, neměnným znakem.

HRA A JEJÍ VÝVOJ

Hlavní přístupy ke studiu her jsou ohodnocení sociální aktivity dětí, ohodnocení úrovně kognitivního vývoje, typy her

TEORIE HER

- H. Spencer - hra je přebytkem energie
- Hall - rekapitulační teorie
- K. Grosss - dílo " Hra lidí" a " Hra zvířat"
- N. Leontjev - porovnává hru některých živočichů a dětí
- K. Lorenz - hra je apetence po neznámém, vychází z pátracího reflexu
- Heckhausen vytvořil analýzu teorií - multikondicionální přístup:

O hra není vázána účelem

O hra je ve funkci aktivačního okruhu

O ve hře dochází k vyrovnání se s částí reálného světa, jednáním.

O má charakter kvazi-reality - tvoří se něco " jako"

O uplatňuje se zde diferencovaná cílová skupina

TYPY HER

SOCIÁLNÍ TYPY HER

KOGNITIVNÍ TYPY HER

Kognitivní typy her interpretoval Piaget:

- hra senzomotorická
- hra konstruktivní
- imitační hra
- hra s pravidly

ČEHO SE DĚTI BOJÍ

- 0 až 12. měsíc - hlasité zvuky a neznámé předměty
- V jednom roce separační úzkost
- Ve dvou letech nejrůznější podněty jako hlasité zvuky - vysavač, siréna, bouřka, ale také zvířata, tmavá místnost a stále ještě separace
- V průběhu třetího až pátého roku se bojí děti masek, tmy, zvířat, separace od rodičů
- V šesti letech se bojí nadpřirozených jevů, bouřky, blesků, bojí se jít spát a být sami

